

Kunstfeltets utholdelige skjevhet

En paneldiskusjon hvor pluralisme utfordrer konsensus

25. februar, Litteraturhuset i Oslo

Rapport av Thea Urdal

Innledning

Det var duket for en heller opphetet debatt da TrAP (Transnational Arts Production) og Nasjonalmuseet inviterte til paneldiskusjon om pluralisme versus konsensus i kunstfeltet på Litteraturhuset i Oslo. Seminaret var det tredje i rekken som fulgte vandretstillingen «I Nasjonalmuseets blindsoner». Utstillingen er fortsatt på turné i Norge og er en del av museets fem utstillinger relatert til grunnlovsmarkeringen i 2014.

Det var flere ting som skulle drøftes denne dagen, men kanskje i hovedsak følgende: Er kunstinstitusjonene våre preget av en snever konsensus eller reflekterer de kunstverdens meningsmangfold?

I panelet satt Dag Solhjell (kunstsosiolog, dr. philos), Ingvild Krogvig (kurator, Nasjonalmuseet avdeling samtidskunst), Johanne Nordby Wernø (kritiker, kurator, daglig leder UKS), Samir M'kadmi (kunstner, kurator) og Tore Slaatta (professor, Institutt for Medier og Kommunikasjon, UiO). Moderator var Ellen Aslaksen (forskningsleder, Kulturrådet).

Utgangspunktet for debatten var Samir M'kadmis kuratortekst i publikasjonen for utstillingen «I Nasjonalmuseets blindsoner» og det var også utdrag fra denne teksten moderator Aslaksen valgte å innlede arrangementet med. Aslaksen applauderte hvordan M'kadmi har levert skarp og forfriskende lesning, men hun etterlyste flere perspektiver for å fange hele bildet.

Samir M'kadmi

M'kadmi åpnet sitt innlegg med å sitere filosofen John Searle.

“One of the great illusions of the era is that ‘Power grows out of the barrel of a gun.’ In fact power grows out of organizations, i.e., systematic arrangement of status-functions (...) The real power resides with the person who sits at a desk and makes noises through his or her mouth and marks on paper.”

M'kadmi ville med dette understreke at makt utøves av organisasjoner, og at dette er diskursivt mektigere enn våpen. Det er menneskene bak skrivebordet som legger føringer for kunstens maktstrukturer. Nasjonalmuseet og KORO styrer nærmest alle bevilgningene for innkjøp av kunst, mens kunstmuseene stort er sett underlagt kunsthistorikerens diskursive kontroll.

M'kadmi forklarte at det på midten av nittitallet oppstod en kultur hvor kunsthistorikerne overtok institusjonene og ekskluderte kunstnerne. Han problematiserer kameratskap, klikkdannelser og særinteresser, og mener flere etiske spørsmål må bringes på banen: Bidrar ikke Nasjonalmuseet til skjev konkurranse mellom kunstnerne? Er ikke vi berettiget til å stille spørsmål til Nasjonalmuseets stilling i kunstmarkedet?

I sine to avsluttende momenter drøftet M'kadmi kunstens status som luksusvare og ikke minst de norske kunstinstitusjonens nedsettende holdning mot middelhavskulturer. M'kadmi spurte: Hvordan forholder norske kunsthistorikere seg til historien om nasjonalitet? Kan vi møte et fordomsfritt fag? M'kadmi understreket avslutningsvis at det var ingen ansatte med ikke-vestlig bakgrunn hos Nasjonalmuseet. Han har sett seg lei på symbolsk propagandaprat om inkludering og mangfold

Ingvild Krogvik

Kurator Ingvild Krogvik ved Nasjonalmuseets avdeling for samtidskunst takket M'kadmi for kratftsalven og svarte umiddelbart med samme mynt. Krogvik oppsummerte kjapt M'kadmis bakteppe: At Nasjonalmuseet er en ekskluderende institusjon med en estetisk formalistisk virksomhet som lager kunst for kunstens skyld (l'art pour l'art). Hun hevdet allikevel lynraskt at idet kunsten entrer museet etter innkjøp så mister den all markedsverdi – ettersom Nasjonalmuseet ikke kan selge egne objekter. Følgelig kan ikke verdiskapningen realiseres og kunsten forvandles heller til en evig utgiftspost. Krogvik oppfordret M'kadmi til å gjøre seg godt kjent med innkjøpsordningene til Nasjonalmuseet i stedet for å basere sine utspill på en fantasifull lesning av Dag Solhjell og Jon Øiens bok «Det norske kunstfeltet: En sosiologisk innføring» fra 2012.

Krogvik sablet avslutningsvis ned et av M'kadmis utspill om Museet for samtidskunst sin patriarkalske holdning ettersom samtlige kuratorer på avdelingen er kvinner.

Dag Solhjell

Sohljell mente M'kadmis kuratortekst var godt fundert og interessant og fortsatte med å kritisere Krogviks deltakelse i panelet: Nasjonalmuseet sender den aller sist ansatte – som ikke har noe personlig ansvar for politikken som blir kritisert.

Sohljell forklarte at han var uenig i M'kadmis holdning, det vil si at kritikk av boken («Det norske kunstfeltet: En sosiologisk innføring») var det samme som kritikk av Nasjonalmuseet som sådan. Solhjell hevdet at de som kunstsosiologer ikke støttet noen, men beskriver forhold, forsker på rangstiger og hierarki, studerer makt, kritikk og kritikere, og hvordan normer anvendes. Noe han mener er stikk i strid med det Nasjonalmuseet skal, nemlig rangere, gjøre utvalg, ta parti, ha egne normer og verdier.

Johanne Nordby Wernø

Wernø identifiserte seg innledningsvis som «the odd one out», ettersom hun hverken er kunsthistoriker eller tilknyttet en av de store institusjonene. Wernø hadde sett for seg at paneldiskusjonen skulle ta for seg blindsoner i et litt mer omfangsrikt perspektiv enn bare M'kadmis kuratortekst og valgte å gå bredere ut enn sine foregående meddebattanter.

Hun fortalte at kunstfeltet tidvis kunne oppleves som hermetisk lukket og styrt etter uuttalte koder av en selvutnevnt elite, men sa at det allikevel var en litt lettvtint tolkning. Wernø problematiserte at det tilsynelatende ikke er «lov» til å like kommersiell kunst og det er for mye blind konsensus i feltet. Wernø oppsummerte med å si at noe av problemene som ligger til grunne for uenighetene er at feltet mangler en innforstått diskusjonsform. I tillegg nevnte hun flere konkrete tiltak for å bedre situasjonen, deriblant å undersøke hvordan maktposisjoner tildeles og invitere flere stemmer inn i diskusjonen.

Tore Slaataa

Slaatta åpnet sitt innlegg med å oppfordre til en sterkere institusjonskritikk, noe han ikke kan fatte ikke eksisterer ennå. Han klandrer også seg selv for dette. Slaatta fremhever hvor viktig det er å forske på og kritisere Nasjonalmuseet, en institusjon han mener har levd i dvale i en årrekke. Nå er et nytt bygg på trappene og spørsmålene tårner seg opp: Hva skal museet med det huset? Hvorfor har de forsømt samtidskunsten i ti år? Hva er Nasjonalmuseets forpliktelse overfor samtidskunsten?

Slaatta legger seg for øvrig tett opp mot Johanne Nordby Wernøs tanker. Han karakteriserer kunstmiljøet som dynamisk og åpent, men klart hierarkisk. Slaataa mener man skal ha gode klatreegenskaper for å lykkes, ettersom det allmenne kunstmarkedet er lite og samlemarkedet er begrenset. Videre problematiserer han Solhjell og Øien for å operere med idealmodeller, fremfor feltmodeller. Slaatta etterlyser en grundig feltanalyse og ønsker å oppløse den pålagte stillheten rundt Nasjonalmuseet.

Debatten

Samir M'kadmi åpnet med å si at Krogviks innlegg viste hvordan korporatismens ånd fungerer i praksis. Han mente dette gjenspeiler Nasjonalmuseets politikk – at de heller går i forsvar fremfor dialog. M'kadmi problematiserte videre Krogvik innspill om innkjøpsordninger og tapt markedsverdi, ettersom kunstnere som regel opplever et stort løft i etterspørsel etter innkjøp av store institusjoner. Krogvik kontret utspillet og reagerte sterk på M'kadmis språkbruk («Nasjonalmuseets rå kapitalistiske kretsløp»), og understreket Nasjonalmuseets spartanske budsjetter.

Solhjell kom på banen og hevdet at maktutøvelsen i kunstfeltet er av mer symbolsk karakter; for Nasjonalmuseet handler det om å gi eller tilbakeholde kunstnerisk anerkjennelse. Salgsbehovet blir tilfredsstillt på det private markedet. Han understreket at han som kunstsosiolog søkte støtte i nøytralitet. M'kadmi hevdet på

sin side at Solhjell mangler refleksivitet. M'kadmi problematiserer verdinøytraliteten i forskning og sa at Solhjell har innehatt såpass mange verv og stillinger at det er umulig for ham å være helt objektiv.

Slaatta mener at den akademiske offentlighetene lider like mye som den mediale og at samtidskunsten trenger mer oppmerksomhet. Han hevdet at Universitetet i Oslo har sviktet fullstendig. Wernø mente at det var nødvendig med en kritikk av Nasjonalmuseet, men stilte spørsmål til om M'kadmis kritikk kunne karakteriseres som et reelt angrep ettersom kritikken var i museets egen regi.

Oppsummering

Det er komplisert å oppsummere en såpass kompleks diskusjon. Flere av debattantene sporet noe av tema tidvis og forsøkte å fremme sin egen agenda. Moderator Aslaksen fortalte at initiativtakerne (TrAP og Nasjonalmuseet) ikke hadde noe forventning om å komme til en enighet og sånn sett var debatten en suksess, jf. debattens tittel om pluralisme.

Solhjell sa noe ironisk at diskusjonen endte på verst mulig måte; to stakkars kunstsosiologer (Jon Øien og ham selv) som forsøker å kategorisere kunstfeltet og ender opp med å bli dissekert. Han fortalte at de offentlige museenes makt nærmest er utradert. Publikum får tilfredsstilt sine kunstbehov hos privatmuseer (f.eks. Astrup Fearnley). Solhjell mente også Nasjonalmuseet utøvet makt ved å ikke være tilstede i debatten, det vil si ved å sende sin sist ansatte inn i diskusjonen.

Wernø og Slaatta oppsummerte seminaret godt. Wernø problematiserte avslutningsvis hvordan makt fordeles i feltet og etterlyste en åpen diskusjon med synlige kriterier. Slaatta mente at flyttingen til Aker Brygge var et stort sprang som avdekket kjønnsdimensjonene i institusjonen. Her skal det fylles et hus på 13.000 kvadratmeter og museet i seg selv besitter relativt lite kompetanse. De er helt avhengige av å benytte seg av private samlere. Og samtlige av disse er menn. Slaatta avsluttet med å stille gode spørsmål: Hvilke relasjoner skal utvikles mellom Nasjonalmuseet – et offentlig svakt organ – og andre sterke private aktører? Og hvordan vil dette prege kunstfeltet fremover?